linna erakordsest rikkusest. Selles peitub aga saatuse kerge iroonia: samal ajal, kui Tartu ehitab omale peakirikut, valmivad idas sündmused, milledes peitub kokkuvarisemise ja languse idu. Kuigi Tartul tuli kannatada, eriti 1475. a. tülide tagajärjel ordu ja piiskopi vahel, nii et piiskopp ja linn pöördusid kaebusega Lüübeki poole, ära näidates, et ordumeister (Bernd von der Borch) laseb kinni võtta Tartust minevad ja sinna tulevad kaubavoorid ja ära keelab läbikäimise Tartuga, siis oli see küll tugev takistus kauplemises, kuid sugugi mitte mingi ähvardus sellega võrreldes, mis aset võttis peale Novgorodi alistamist Moskvale. Novgorod ei suutnud enam kõrvale hoiduda Moskva mõjuavaldustest, kes XV aastasaja keskpaigast peale kiirelt arenes suurriigiks rohkearvuliste väikeriikide ühendamise teel; Novgorodi ülesastumine kaupmeeskonna vastu muutus järjest karmimaks, vahekorrad kujunesid õieti kestvaks kaubanduslikuks sõjaks ja kaubakoda ligines ikka kiiremini kokkuvarisemisele. Kui siis otsustav võitlus Novgorodi ja Moskva vahel lõppes Ivan III Vassiljevitši ajal 1478. a. Novgorodi allaheitmisega ja ta liitmisega Moskva külge, siis tähendas see ka koja lõppu. Kaupmeeskond ja ta varandused kuulutati arestialuseiks. Varssi sellele järgnenud, ordumeistri ja Venemaa vahel puhkenud sõjas ei tulnud Tartul kannatada; sissetunginud venelased jõudsid küll (1481. a.) Viljandini ja Tarvastuni, kuid Tartule kallaletungimiseks ei tunnud nad endid küllalt tugevaina. Moskva suurriik, mis püüdis võimalikult vabamale läbikäimisele läänega, ei võinud sallida Vene väliskaubanduse monopoliseerimist Hansa poolt; sellepärast polnud kestva kaubandusliku rahu loomise püüdeil vähematki edu. Kuigi 1487. a. suudeti teostada Tartu ja Tallinna piduliku saatkonna kaudu (üksi Tartust oli 23 inimest ja 19 hobust) pisut soodsam rahu, siis jäi ometi ka see rohkem paberile. Moskva asevalitseja survepolitika Novgorodis ei lubanud jõuda loomulikkude kaubanduslikkude vahekordadeni; kontori kokkuvarisemine oli vääramatu. 1494. a. andis Moskva hävitava hoobi kontori nüüd enam näilikule olemasolule: samal ajal kui Thomas Schrove Tartust ja Gottschalk Remmelinkrode Tallinnast pidasid veel Moskvas läbirääkimisi, heideti kaupmehed Novgorodis vangi ja konfiskeeriti varandus 96 000 marga väärtuses. Suurvürst, kes vihale oli aetud kahe venelase surmamõistmise läbi Tallinnas, — neist hukati üks valeraha-tegemise, teine sodomia pärast, — laskis tagasisõidul vangistada Novgorodis ka Remmelinkrode, kättemaksuks venelaste eest. Schrove tuli teatetoojana üksi tagasi.

Sündmuste areng Peetrikoja sulgemisest kuni vallutamiseni venelaste poolt. Novgorodis vangistatud 49 kaupmehest olid 7 pärit Tartust, 3 — Tallinnast, kuna kõik teised olid meretagused kaupmehed (Lüübekist üksi 17), — üsna iseloomulik tõendus selleks, mil määral Hansa oli ikka huvitatud Novgorodist; Liivimaa on peaaegu päris tagaplaanile jäänud. Lüübek pani ette vangistatute vabastamiseks kaubandussulu, mis aga mõjuda võis üksnes siis, kui ka Liivimaa seda oleks toetanud. Siin avaldub siis selgeimini seisukorra uudsus: Liivimaa ei toetanud sulgu; et mitte ähvardada rahuseisundit Venemaaga, ei paistnud sulg esijoones Tartule soovitatavana, sest see oli praegu rohkem kui kunagi varemalt kaitsetus ja ähvardatud seisukorras. See polnud ka mitte enam Novgorod, kellega tegemist tuli teha, vaid võimas Moskva. Nii siis lepitigi märgukirjade, saatkondade ja ordumeister Plettenbergi ning teiste vürstide eestkostega, mis alles pikkade aastate järel tagajärgi tõid. Üldiselt aga avaldas Hansa vähe arusaamist seisukorra tõsidusest. Hoop tabas esimeses joones liivimaalasi ja oli arvatavasti Liivimaa vastu ka kavatsetud. Varssi selle järel Plettenbergi ja Moskva vahel

Tartu, lk. 29